

- A) postavenie literatúry v dnešnom svete, jej vzťah k iným druhom umenia, vplyv masovo komunikačných prostriedkov na literatúru (film - režisér, kniha – predstavivosť, fantázia)
- B) charakterizovať prvky postmoderny a tvorbu Dušana Mitanu (Nočné správy, Patagónia), Petra Jaroša (1000-ročná včela)
- C) vplyv lyrizovanej prózy na L. Balleka
- D) výkladový a úvahový slohový postup, čo je esej a recenzia
- E) zaradiť ukážku a nájsť odborné slová

B) POSTMODERNA: odmieta racionalitu, skutočnosť – to čo sa dá vysvetliť rozumom. Ide o nové smery, ktoré sa objavili po avantgardných smeroch (nový román, neorealizmus), nemajú skupinový ráz ani programové vyhlásenie, zaraďujeme sem rôzne prúdy. Prvýkrát sa postmoderna objavila v 60. rokoch u Slobodu a Jaroša a najvýznamnejší predstavitelia dnes sú Dušan Mitana, Pavel Bilikovský. Post = nachádzajúce sa za niečím.

Znaky:

1. odmietajú politický a umelecký diktát, akúkoľvek formu donútenia (politická, náboženská, pevne stanovená forma)
2. **pluralizmus formy** – autori využívajú rôzne postupy a formy v rámci 1 diela, tiež žánrov
3. do svojich textov zaraďujú i texty iných autorov, novín, citátov = **textové koláže**
4. do fiktívneho príbehu sa zaraďujú i faktografické materiály – grafy, schémy, recepty, definície, paragrafy...
5. na ten istý jav, problém sa uvádzajú viaceré pohľady
6. irónia, **groteska**, paródia, prersifláš (výsmech, **zosmiešnenie** človeka)
7. námetová kompozičná originalita, hravosť
8. autobiografickosť – úprimne, otvorene sa sponeda o sebe, rodine, otcovi, žene, susedoch, známym, dom. Zvieratách
9. záznamové denníky
10. v dielach využíva úvahy, meditácie, filozofie o otázkach života
11. sebaíronia, pochybovačnosť, pocit osamelosti (nevyhnutnosť so spol. väzieb), **odcuzenie človeka, utrpenie, skepsa**

B) DUŠAN MITANA: študoval v BA žurnalistiku, VŠMÚ dramaturgia, scenárista, redaktor Romboidu a Mladá tvorba. V tvorbe ako predstaviteľ literárnej postmoderny využíva postmodernistické prvky s prvkami absurdity, hororu a mystiky, zobrazuje grotesknosť životných situácií, ale ľudskú existenciu ako absurditu a život ako sled náhod a tajomnosti, plynulo prelína racionálne s fantazijným a všedné s bizarným, čím vytvára pútavé čítanie s neočakávanými zvratmi a závermi. Jeho diela sú označované ako knihy šokov, iracionality, sporu medzi vedením a tušením. Častý je boj hlavného hrdinu proti spoločnosti, zákonom a konvenciám, ako novinár väčšinu diel písal v 1. osobe, jednoduchým jazykom typickým pre žurnalistov, častý je motív ťažko dešifrovaných záhad.

- **PSIE DNI:** zbierka poviedok, kvôli jej štýlu ju kritici považovali za provokatívnu, sú tu absurdné poviedky s prvkami hororu – **Jastrab, Psie dni, Vianočná cesta** alebo s erotickými až morbidnými prvkami **V električke, Letné hry** - a to väčšinou v prostredí s atmosférou horúcich letných dní. Ide o neobyčajné príbehy s neočakávaným záverom, s krimi pozadím alebo nevyriešeným tajomstvom. Zobrazuje krajné situácie, afekty, zhrozenie, prevláda smútok i humor, realita i irealita. Chce vyjadriť to, čo je rozumom nepostihnuteľné. Sú to ľudia, ktorí si nevedia nájsť miesto v živote, sú plní úzkosti a odcudzenia.

- **PATAGÓNIA:** novela, mladý hrdina odmieta spoločenský stereotyp, konvencie a svet už zabehnutých koľají. Sú Vianoce. Ivan Mráz nemá pokoj v duši, musí čosi povedať rodičom, no nechce narušiť kúzlo rodinnej pohody. Po Novom roku: „Inak, odišiel som zo školy“. Rodičia si myslia, že ho vyhodili a nechápu jeho úmysel stať sa spisovateľom. Do Bratislavy sa vracia s nevyjasnenými vzťahmi najmä s otcom. Prenajme si malý byt na prízemí v rušnej ulici a začína naplňať svoj sen. Raz na koncerte ho zaujme istá jedna žena, lepšie povedané jej vlasy, pretože celý čas ju vidí zozadu, a rozhodne sa ísť za ňou. Nasleduje ju až k domu, no nenájde v sebe odvahu sa prihovoriť. Na druhý deň chce napraviť svoju chybu, no predtým než pôjde za ňou, skočí k holičovi. Plávajúc vo svojich myšlienkach, sa nechtiac dá ostrihať dohola. Zistí, že jeho múza sa volá Viera Berlanská, pracuje v redakcii časopisu a.. je vydatá. Nahovorí jej, že sa chce stretnúť ako čitateľ, spozná ho vraj podľa toho, že nebude mať tričko. Za poburovanie ho chcú odviesť policajti, no Viera príde včas a presvedčí ochrancov zákona, že robia prieskum. O pár dní sa Ivan rozhodne ísť Vieru navštíviť. Povzbudený alkoholom vtrhne priamo do oslavy menín Vierinej matky a spraví tam poriadnu hanbu pred celou rodinou. Zdá sa však, že Viera to vôbec neprekáža a dokonca ide, napriek nesúhlasu manžela, odprevať Ivana k autobusu. O pár dní mu zavolá, že od muža odišla, presťahuje sa do jeho malého bytu a za pomerne krátky čas otehotnie. Ivanovi sa podarí dokončiť knihu a konečne sa zamyslí nad svojim otcom, situáciou, za akej odchádzal z domu a uvedomí si, že ľudia vždy rozmýšľajú nad vzdialenými krajinami za oceánom, no niekedy je pre nich problém prekonať sto kilometrov a vzdialenosť ľudí nie je ani tak daná geograficky, ako blízkosťou ich srdc. Rozhodne sa teda rodičov navštíviť. No v rodnej dedine ho čakajú dve nemilé prekvapenia. Najprv zistí, že celá dedina ho považuje za kriminálnika, ktorý bol rok vo väzení a potom sa od matky dozvedá, že otec zomrel. Pochopí, že pre matku to bola čiastočne úľava a v samote našla pokoj. Nechce jej to kaziť, preto sa hneď na druhý deň vracia do Bratislavy. Príbeh sa končí akoby v pohybe medzi dvoma svetmi, jedným z ktorého odchádza a druhým, kam prichádza. "Každým otočením kolies som sa od niečoho vzdaloval a k niečomu približoval...".

- **NOČNÉ SPRÁVY:** zbierka 9 poviedok plných iracionality, tajomnosti, nevysvetlených záhad, ktoré pramenia v magic-kom realizme. Hrdinovia, ktorí vystupujú v nich – rodinné a pracovné záväzky, ťažkosti za ktoré nedokážu nájsť východisko:
  - 1) **Ihla:** príbeh mladého muža – siroty, o otcovi = farárovi počul to najhoršie, ten mu napísal list. Hovorí v ňom ako ho splodil, začal piť a ostal alkoholik až sa dostal do bane, že Boh stvoril človeka v opilosti. Rozpráva o jeho dedovi, ktorý chcel lietať preto skočil zo strechy, aby zistil, či mu narastú krídla, o jeho otcovi, ktorí bol krajčír a zomrel lebo si sadol na ihlu, ktorá sa mu dostala do krvného obehu a do srdca a že chlapi v jeho rodine vždy umierali na to, čo mali najradšej. Nakoniec sa dozvedel, že jeho otec zomrel pri banskom nešťastí.
  - 2) **Vôňa húb:** muž podvedie ženu, no záleží mu na dcérke tak idú na dovolenku k jazeru. Vybral s na hríby (tvrdil, že huby vycítia dobrého človeka a tomu sa ukazujú), doniesol plný košík a uvarili ich. Deti sa išli kúpať a on si oddýchnuť. Začul krik – ľudia zachránili jeho ženu, a keď na vlnách zbadal bubliny na hladine, spomenul si, že dcére kúpil bublifuk...
  - 3) **Diablov trilok:** 1 muž chcel presvedčiť starú pani aby sa odsťahovala, lebo jediná zostala v dome, ktorý chceli asanovať. Odmietla krásny byt, hoci žila v starom zničenom dome. Sledoval ju pri práci, dirigovala na hudbu, ktorú nik iný nepočul, povedal že aj on ju počuje, rozprávala mu o jej minulosti. Podozrievala ho že je z bytovej komisie tak ju oklamal že je novinár. Išla nakúpiť, že sa zdržia viac dní a má zapisovať hudbu čo má ona v hlave, aby po nej niečo ostalo, keď deti nemá. Povedal, že nič nepočuje a sklamala sa. Pýtal sa jej na vek = 93, tipoval 60, dozvie sa že hudba spomaľuje čas. Rozhodol sa písať noty aj keď vonku bola tma, ona svietila len sviečkami.
  - 4) **Zem je guľatá:** k páru príde prespať kamarátka, muž má spať na zemi a kamarátka so ženou, on opitý si ľahne do stredu, zobudí sa a zistí, že má ženu stále rád. Spomenie si na sen, v ktorom sa pri BA zabil v havárii. Chce sa tomu vyhnúť, no uvedomuje si guľatosť Zeme, teda nedá sa ujsť najďalej = to by sa vrátil. Má ísť na služobnú cestu, vyhovori sa a pošlú kolegu. Myslí si, že oklamal smrť. V tom sa prebudí (toto bol len sen), má horúčku, sedí a ráta že ostáva do smrti 7 mesiacov a hromzí, prečo prišlo varovanie tak skoro.
  - 5) **Tajomstvo Štedrého večera:** muž príde zo služobnej cesty = žena na pôrodnici, ešte nerodí, on ide do kaviarne, dozvie sa že má syna. Posielali si lístočky cez okno, chcela rôzne práce. Pustili ju na Štedrý večer, no nič nemali pripravené a vyčítala mu to, nahneval sa, žiarlil na syna a neveril že je jeho. Malý stál na balkóne vzali ho a dali spať do koša. Uvedomil si, že je to jeho syn a že síce má syna ale stratil ženu a nevie, či je to dobre alebo zle.
  - 6) **Prechádzka zimnou krajinou:** muž s tehotnou ženou chodia na prechádzku ku kameňolomu, stretnú chlapíka, hovorí im ako chytil pstruha, opil sa a žena zomrela pri pôrode a vystriha ich, aby si dali pozor pri prechádzke. Išli ďalej, žena porodila, on odháňal psy, ktoré na nich útočili. Prišli až k hotelu a uvideli známeho – doktora.
  - 7) **Muškatý:** muž prišiel domov, kde akoby nik nežil, našiel prázdnu chladničku a odkaz poliat' muškáty. V záhrade sledoval súboj psov, zdalo sa mu, že je tiež psom, začal naháňať pre vraždu sliepku, ktorá žrala červikov, jedol čerešne, zistil, že ich tiež vraždí. Prišiel jeho bratranec, prepustili ho z blázninca, nosil baretku, lebo si myslel, že Boh mu chce vypáliť to, čo má v mozgu. Muž sa zamýšľa že je nepotrebný, chce sa zabiť žiletkou no skoro omdlel a ušiel. Pri pohľade na mravčeka, lastovičku že život je krásny. Zobudil sa že niekto čaká za dverami, vošiel a zbadal v TV kriminálne pátranie po ňom = zmizol a 4. deň je nezvestný. Uvedomil si, že neexistuje, išiel k zrkadlu no nevidel sa ...
  - 8) **Nočné správy:** muž bol v kine, nemohol nájsť kľúče ani lístok od šatne, presvedčil kľúčiarku dať mu kabát. Doma ho vyhrešili, že zas stratil kľúče, háda sa so ženou pre maličkosti, neskôr udobrujú. Zaspí, zobudí sa na zvonenie, muži ho vzali do kina v župane. Doniesli kľúče a lístok, poslali ho domov. Uvidel v kúpeľni krv spod dverí, cítil že slabne...
  - 9) **Na prahu:** začína článkom o zmiznutí muža s dcérou, Vít Nehoda a Dana. Tvrdil, že svetlo tlmí zvuk a naopak tma ho zosiluje, dali ho do blázninca, po prepustení sa rozišiel so ženou, dcéra ho navštevovala, kúpili mu domček, mal starý autobus = kozmickú loď, kam mohla vojsť len dcérka. Tá raz zmizla a dcérka povedala že odletel. Vytrhol si zub kombinačkami, lebo žena mu povedala, aké ma pekné biele zuby. Miloval sa vždy s 1 neznámou ženou, ktorá mu dávala pomyje (bol chovateľ). Raz celý deň pršalo a chcel spáchať samovraždu, zbadal vajce a vypil ho. Prestalo pršať, preto sa nezabil. Zoženie si autobus a prerobia ho s dcérou na vesmírnu loď. Ráno sa nájde list, kde všetko zdokumentoval a len oškvárnutá tráva, kde autobus stál.

B) PETER JAROŠ – TISÍCROČNÁ VČELA: uplatnil v tvorbe prvky existencializmu a nového románu, neskôr postmoderny až magického realizmu. Poviedky uverejňoval v mesačníkoch Mladá tvorba a Slovenské pohľady. Jeho príbehy sú plné napätia, záhadnosti a tajomstva. Prelína sa v nich realita, výmysel a sen. Uplatňuje tu aj prvky grotesky a paródie.

- **TISÍCROČNÁ VČELA:** generačný román, vplyv magického realizmu a postmodernizmu, bohatá dejová línia, dej sa odohráva v autorovej rodnej obci Hybe na prelome 19. a 20. storočia. Jaroš predstavuje život ľudí tých čias v tejto obci so všetkými radosťami i starosťami. Román Tisícročná včela je oslavou práce (roľníckej, murárskej, remeselníckej). Práve pracovitosť, vytrvalosť a životaschopnosť - vlastnosti typické aj pre včely - pomohli prežiť slovenskému človeku tisícročie plné krívd a utrpenia. Tak ako včela robí svoju prácu tak i človek vykonáva každodenne svoju prácu, ktorá ho živí. Každý deň umiera človek, tak ako včela, ale narodí sa druhá, mladšia generácia a pokračuje v práci. Román je oslavou murárskej, roľníckej a remeselníckej práce.

V popredí románu sú osudy troch generácií rodiny Pichandovcov. Martin Pichanda a jeho Ružena mali tri dospievajúce deti - dcéru Kristínu a synov Sama a Valenta. Starý Martin Pichanda bol svojráznou osobnosťou (hoci mal iba 51 rokov, všetci ho volali 'starý'). Bol roľníkom a murárom, za mladí pochodil s partiou murárov celé Rakúsko-Uhorsko. Odlišoval sa od ostatných dedinčanov, jeho záľubou boli mapy a zemepis. Mal doma plno starých máp a kníh, ktoré si rád prezeral, sníval o vzdialených krajinách – o Madagaskare, Zanzibare, Cejlóne, Jáve. V dedine i v murárskej partii bol obľúbeným najmä pre svoje rozprávačské umenie, s akým podával skutočné i vymyslené príbehy (mnohí ho však považovali za čudáka, deti za ním

posmešne pokrikovali „geografia horí!“). Bol láskavý, v jeho dome vládlo porozumenie a dobrá nálada. Rád sa zabavil s priateľmi pri pohárikú dobrého vína a pri hudbe, do kostola však nechcel chodiť, čím neustále zarmucoval svoju pobožnú ženu. Často mal rúhačské reči a čítal „rúhačské reči“, čo mu vyčítali pri spoločných posedeniach i farári. Bol aj novátorom, okrem včiel sa zaujímal o ovocinárstvo, skúšal nové postupy a metódy (podľa rád svojho priateľa, starého učiteľa Orfanidesa). Dej: Na začiatku knihy sa dozvedáme o Martinovi Pichandovi a jeho synovi, ako pracujú s drevom. Starý Pichanda si zdriemol, pokým jeho synovia popílili drevo a spomínal na múračky. Pokrokovým človekom v dedine bol učiteľ Orfanides, ktorý mal záľubu vo včelách a štepení stromov. Začalo sa leto a chlapi šli kosiť seno. Na ženy zostal celý dom na starosť. Martin Pichanda oslavoval päťdesiatku a na oslave sa hovorilo o starých dobrých časoch. Po odstupe času sa konajú v dedine svadby. Juraj si berie Stasku Dropovú, Kristína sa vydala za Mateja. I Samo sa oženil. Zobral si Máriu Dudáčovú. Po niekoľkých rokoch zomiera učiteľ Orfanides. Valent Pichanda doštudoval právo. Manželstvo Mateja a Kristíny je po 9 rokoch bezdetné. Mateja privalilo v hore a po čase umiera. Kristína ostáva sama. Martin Pichanda sa z roka na rok menil, chodila za ním Ružena, aby šiel na spoveď, no on bol neveriaci. V januári 1904 zamrzlo Martinovi ríbezľové víno. Nechtiac sa mu tá fľaša rozbila a on pojedol črepy. Zadusil sa a jeho žena i deti sa nevedeli s jeho smrťou vyrovnáť. Kristína si našla milenca. Valent predáva svoj diel Samovi a jeho rodine. Samo, Martinov nástupca, zháňa starú murársku partiu do roboty. Berie so sebou aj najstaršieho syna Jána, ktorého zrazili policajti a umiera. Samo sa vracia domov. Zanevrie na celý svet. Narodil sa mu syn Marek a to ho trochu upokojilo. Kristína sa narodil syn Ivan. V dedine zabilo mlynára a tak sa Samo púšťa na mlynárske remeslo. Opravil mlyn a mlel pre celú dedinu. Darilo sa mu dobre. Takto to šlo z roka na rok, až vypukla vojna. Zomiera Ružena. Kristínin milenec ovdovel a zobral si ju. Samko sa oženil a odišiel s manželkou do Ameriky. Začala sa vojna a muži museli ísť do vojny. Samkov syn Peter sa chcel oženiť, no pri bitke ho zaveli a poslali na front, kde sa dá zajať Rusom. Do vojny sa dostáva aj syn Karol, na fronte umiera. Pichanda spolu s priateľkou sa dostávajú do Ružomerskej väznice. Po prepustení idú domov.

Zo života ďalších generácií Pichandovcov už vymizla táto patriarchálna harmónia a pohoda. Oni už museli prežiť mnohé tragédie a nešťastia. Valent vyštudoval v Prahe právo, stal sa z neho pán. Po návrate zo štúdií opustil svoju milú Hanku a oženil sa z vypočítavosti s Hermínou, bohatou dcérou miestneho statkára Haderpána. (Hanka čakal dieťa a Valent si chcel svedomie utíšiť peniazmi, ktoré jej podstrčil. Hanka i dieťa zomreli pri pôrode.) Kristína a Samo mali svadbu v jeden deň. Kristínino manželstvo s Matejom Srokom bolo spočiatku šťastné, ale ani po desiatich rokoch nemali dieťa. Keď ovdovela, napriek pohrdaniu dediny žila s Julom Mitronom, ktorý po nej už roky túžil a teraz kvôli nej opustil svoju slabomyselnú ženu Matildu, s ktorou nemohol mať deti. Kristína porodila Julovi dve nemanželské deti, starala sa však aj o opustenú Matildu. Samo a jeho žena Mária zostali po svadbe doma u rodičov. Spisovateľ ďalej sleduje najmä osudy Sama a jeho detí. Samo sa stáva ústrednou postavou románu. Podobne ako jeho otec, aj on bol roľníkom a murárom, chodil s partiou na „múračky“. Rád chodieval do otcovho včelína, zaujímal sa o včely, často o nich rozprával a tak si vyslúžil aj prezývku Včela. Ťažko pracoval, ale zárobky boli malé, doba sa zmenila, časté boli štrajky, roboty bolo menej. Samo bol nespokojný s týmto životom, často nadával na Uhorsko, na politikov, na hospodársku situáciu. Ani on nechodieval do kostola, bol veľmi kritický k náboženstvu. Vstúpil do sociálnodemokratickej strany, páčilo sa mu, že táto strana považuje všetky národnosti v Uhorsku za rovnocenné. Samova rodina sa rozrastala, mal už päť detí - Janka, Samka, Petra, Karolka a Emu.

Roky ubiehali, najskôr zomrel starý Martin Pichanda, o niekoľko rokov i jeho žena Ružena. Samove deti rástli a on sa rozhodol, že najstaršieho syna Janka zoberie so sebou na „múračky“. V Maďarsku, v jednom mestečku, sa stali svedkami demonštrácie, pri ktorej došlo k prestrelke. Jedna z guľiek trafila aj Janka a Samo musel pochovať svojho syna v cudzej zemi. Skončil s politikou a vystúpil zo strany. Rozhodol sa, že sa bude starať iba o svoju rodinu, získa pre svoje deti majetok. Prenajal si mlyn, dal ho do poriadku a ťažko pracoval, aby splnil svoj plan. Tu sa im narodilo posledné, najmladšie dieťa - syn Marek. Ale nešťastia ho neobišli ani tu - najskôr sa ktosi pokúsil podpáliť mlyn, potom jeho dcéru zachytili a usmrtili mlynské remene. Troch starších synov dal samo (za Valentovej pomoci) vyučiť. Samo sa stal horárom, Peter hodinárom a talentovaný Karol začal študovať v Prahe maliarstvo. Vtedy postihlo rodinu najväčšie nešťastie - vypukla 1. svetová vojna. Narukovať museli aj Peter a Karol, Samo sa ešte tesne pred vojnou oženil a odišiel za prácou do Ameriky. Ani Karol, ani Peter sa už domov nevrátil. Peter sa dostal do zajatia, neskôr vstúpil do Červenej armády, ale o jeho ďalšom osude sa nič nevedelo. Karola trafil granát do brucha a v nemocnici zomrel. Samovi a jeho manželke Márii zostalo zo šiestich detí iba najmladšie - trinásťročný Marek. Ani jeho sen o zbohatnutí sa mu nesplnil - počas vojny sa zrekvirovala väčšina obilia a múky, ledva sami vyžili. Znovu sa začal zaujímať o politiku, nepáčilo sa mu, že sociálno-demokratická strana nebojovala proti vojne. Za protištátne reči a za účasť na demonštrácii sa spolu s kamarátom dostali do väzenia. Prepustili ich až po pol roku, keď sa skončila vojna a bola vyhlásená Československá republika.

POSTMODERNA: Tragické príhody sa striedajú s komickými, reálny dej oživujú sny, predstavy, neskutočné javy, zázraky a humorné situácie. Napríklad: sen Martina Pichandu o tom, ako hrali karty v bruchu veľryby so svojou bývalou milou, Sama pichandu o včelej kráľovnej, čudesné zmiznutie psa Zanzibara po smrti Martina Pichandu, tragikomický osud mladého Nádera, ktorý sa z nešťastnej lásky obesil v udiarni a našli ho celkom vyúdeného, zlodej tvrdiaci, že nemá črevá, Martin sa nezместil do truhly, zázrak v mlyne...) Okrem scén so situačným humorom sú v knihe i epizódy využívajúce slovný humor, iróniu a paródiu (napr. Martin Pichanda si predstavuje, že medzi domorodcami na Madagaskare rozšíri spisy Ľudovíta Štúra, založí pobočku Matice slovenskej a najstatočnejšieho domorodca pasuje za Jánošíka). Tieto fantazijné, zázračné a absurdné prvky sú základným znakom magického realizmu.

C) LADISLAV BALLEK: študoval v BB na VŠ DEJ, VV a SJ, redaktor denníka Smer, vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ, ministerstvo kultúry, poslana NR SR, v súčasnosti učí na VŠMÚ. Tvoril tradičný realizmus s prvkami lyrizmu.

- **JUŽNÁ POŠTA:** zbierka noviel, autobiografia, opisuje mladého chlapca a proces jeho dospievania.
- **POMOCNÍK:** román, vrcholné dielo. Odohráva sa v Palánku v prvých rokoch po vojne. Hl. hrdina je Riečan, ktorý mal zásluhy z partizánskeho hnutia, preto mu prideliť dom aj mäsiarstvo a sa z Horniakov presťahoval s rodinou na Dolniaky. Keď prišiel do palánku, našiel len rozklad a špinu. V dome našiel pomocníka, volal sa Volent Lančarič. Rozhodol sa Volenta si nechať ako pomocníka do obchodu. Volent spôsobil postupné zbohatnutie Riečanovej rodiny (dopomohol k novému domu, vile, mäsiarstvo prosperovalo, získal si Riečanovu ženu a dcéru, pašoval tovar). Začali pohŕdať Riečanom a potom ho odvrhli. Riečan odtiaľ odišiel. Volent sa oženil s jeho ženou, ale ona ho nakoniec nechala. Tak sa oženil s Riečanovou dcérou, ale v rodine boli nezhody. Volent začal piť, dostal sa ja do väzenia. Riečan sa vrátil do Palánku a odviezol si zuboženú dcéru aj vnučku. Volent spôsobil na jednej strane zbohatnutie a na druhej strane rozložil rodinu- morálny úpadok. Pokračovaním románu Pomocník je román: Agáty

Znaky lyrizovanej prózy

1. Bola protipólom realistickej a socialisticko-realistickej literatúry. Odkláňala sa od ideovosti, politickej angažovanosti a od sociálnych problémov (nebolo dôležité, kto patril do akej soc. vrstvy).
2. Zaujímajú sa o *vnútorný svet postáv*.
3. Dôležitejší je vždy subjektívny pohľad autora. 4. Ja-rozprávanie – často býva sám autor rozprávačom deja.
5. Miesto kde sa odohráva *dej je dedina* – nie je to typické prostredie, ale autori sa snažia podať *netradičný pohľad*. Nie je to obraz dediny, ako v realistických dielach.
6. Hlavnou postavou je vždy *dedinský človek*, ktorý má svoju *osobitnú morálku a životnú filozofiu*.
7. Tento hrdina veľmi často nebýva zaradený na konkrétne miesto v konkrétnom čase. Často je tu využívaný *prírodnobiologický čas (ročné obdobia, od narodenia po smrť..)*
8. Využívajú sa 3 *mýty (mýtus prírody, života, lásky)*. Mýtus – rozprávanie, ktoré vyjadrovalo predstavy ľudí o prírodných silách a o bohoch.
9. Veľmi významné miesto v lyrizovanej próze má *príroda*, ktorá je veľmi často personifikovaná. Stáva sa *účastníkom deja*. Človek a príroda vytvárajú určitú jednotu, avšak dostávajú sa do vzájomného napätia. Vytvára sa paralela – Vedľa seba „ide“ psychika dedinského človeka a príroda (to čo sa deje v duši človeka, to sa prenesie aj na prírodu). Príroda je vždy liekom na ľudské bolesti.

D) VÝKLADOVÝ SLOHOVÝ POSTUP: Slohový postup je spôsob, akým vyberáme jazykové prostriedky tak, aby sme utvorili slohový útvar. Slohový útvar (žáner) je ucelený a ukončený jazykový útvar, ktorý vznikol výberom a usporiadaním jazykových prostriedkov. **Výkladový slohový postup** je písaný didaktickým štýlom, postoj autora je objektívny, prevažuje : analýza, syntéza (skladanie, zlučovanie), komparácia, konkretizácia, aplikácia (preniesť niečo na niečo), generalizácia (zovšeobecnenie), vedecké argumentovanie (dokazovanie), citácie, logické vyjadrovanie, členenie výkladu na úvod, jadro a záver .

Pri vysvetľovaní, vorení výkladu sa používajú základné postupy logického myslenia:

1. indukcia - z jednotlivých konkrétnych príkladov vyvodzujeme všeobecný záver
2. dedukcia - zo zovšeobecnenia odvodzujeme jednotlivé prípady (odvodzovanie)
3. argumentácia - autor vedecky alebo voľne cituje, prípadne parafrázuje.

VÝKLAD : objektívny, vykladanie faktov, daná kompozícia (úvod, jadro, záver), žiadne subjektívizujúce výrazy (domnievam sa...), vyberá a usporadúva údaje, fakty, od slova vykladať – vysvetľovať, je to náučný žáner – didaktický, v písomnej aj ústnej forme, vyskytuje sa najmä v písomných útvaroch náučného (odborného) štýlu, ako sú výklad, štúdiá, referát, recenzia, úvaha, esej, dizertácia (vedecká rozprava), najbežnejším útvarom výkladového slohového postupu je učebnicový (didaktický) výklad, ktorého ústnou podobou je prednáška, cieľom je vysvetliť nejaký technický/spoločenský problém, poučiť o nejakej veci. Výkladom sa vysvetľujú a sprístupňujú známe vedecké poznatky, aby bol jasný, často sa využívajú schémy, grafy...

ÚVAHA: subjektívna, vlastné názory, voľná kompozícia (odseky podľa myšl. častí), subjektívizujúce výrazy (myslím si...),

RECENZIA: kritický rozbor umeleckého diela, odborného diela alebo vedeckého diela, ktorý obsahuje jeho odôvodnené hodnotenie. Patrí k publicistickým žánrom.

ESEJ: žáner náučnej literatúry, úvaha, v ktorej sa neobyčajným spôsobom spracúva odborná, najmä kultúrna problematika. Zaujímavá, príťažlivo, esteticky, vtipne a vecne chce presvedčiť alebo poučiť čitateľa. Rôzne typy: literárnohistorické, jazykovedné, prírodovedné. Je to subjektívno-objektívny žáner, pisateľ využíva svoje vnútro, používa výkladový slohový postup, ale aj s opisom. Opisná esej sa využíva hlavne v literárnej vede, menej vo vedeckých prácach, prehodnocuje sa názor na všeobecne známu otázku, ale esej je odbornejšia, vyžaduje predchádzajúce odborné vedomosti, je koncepčne uvoľnená. Nemá úvod, jadro a záver. "vhpneme hneď do problému", nemá typický koniec, pisateľ ju môže ukončiť kedykoľvek a akokoľvek (A. Matuška: Štúrovci –čo je subjektívno-objektívny žáner? ukončenie tromi bodkami), myšlienkové operácie sa nemusia využívať. V odbornej eseji sa používajú priame výrazové prostriedky. Priamo, odborne pomenúvajú sa javy skutočnosti. Využíva sa koordinácia, vyratúvanie. Vety sú krátke, dlhé, dokončené, nedokončené, opytovacie. Rozsah: Klasická esej má asi 15 strán. Ale môžu to byť aj 2 strany, aj 50 strán, aj celé knihy, ale aj 2 riadky či 2 slová.